Kuntaliitto
Kommunförbundet

Haja-asutuksen jätevedet

Marko Nurmikolu
@twittertili

17.9.2019

Haja-asutuksen jätevedet

Määräaika on käsillä - mitä kuntien pitäisi tehdä?

Informoida
Tehdä poikkeamisharkintaa

Miten vesihuollon liittymisvelvollisuutta tulee tulkita?

Vesihuoltolain mukaisesti

Onko kunnan ympäristönsuojelu-määräykset päivitystä vailla?

Jos kunnan paikalliset olosuhteet näin vaativat.

Kysymyksiä

- Kun vähäisiä jätevesiä ei koske puhdistusvelvollisuus, pitääkö pallotella määräajan poikkeuslupahakemuksen kautta ja todeta, että saa imeyttää maahan?
- Onko tulossa jotain ohjeistusta kuinka kohtuuttomuutta arvioidaan ja mitä ovat ne sairaudet ja muut sosiaaliset suoritusesteet, joilla kohtuuttomuus voidaan todeta?
- Mitä ovat muut elämäntilanteet, joihin vedoten voi hakea lykkäystä? Ohjeissa on mainittu esimerkein asunnon tyhjilleen jääminen muuton yhteydessä ja korkea ikä, jolloin rakennus olisi jäämässä tyhjilleen lähitulevaisuudessa.
- Miten kohtuuttomuusarvioinnissa otetaan huomioon käsittelyjärjestelmän parantamiseksi edellytettyjen toimien kustannukset? (Umpisäiliö on hankintahinnaltaan edullinen, mutta käyttö on kallista vrt. kalliimpi puhdistamo joka vaatii edullisempia huoltotoimia)

Kysymyksiä

- Voiko vesivessa kohde olla jossakin tapauksessa huomattavan vähäistä kuormitusta vaikka vesistöä tai pohjavettä tulisi lain ja määräysten mukaan suojella ilman poikkeuksia?
- Jos YSL puhdistusvelvollisuus ei koske eli on kantovesi, mutta haluaa laittaa kivipesän tai imeytyskaivon sijasta harmaavesisuodattimen tai vastaavan, niin tarvitaanko lupa/ilmoitus, jos yleisesti kunnassa vaaditaan lupa kaikista jätevesijärjestelmän saneeraus tai muutostöistä?
- Jos vesivessan vaihtaa kuivakäymälään, tarvitaanko lupa?
- Tarvitaanko vesi- ja viemärijohtoon liittymiseen jokin lupa (toimenpide- tai rakennuslupa)? Vain liittymä ja siihen liittyvät kaivuut, ei muuta remonttia kiinteistöllä tai uutta rakennusta.

Taajamien ulkopuolinen jätevesisääntely

- Ympäristönsuojelulaki (YSL)
- Vesihuoltolaki (VHL)

- Tavoite: jätevedet hoidetaan kustannustehokkaasti siten, että pilaantumista ei aiheudu.

- VHL: Kunnan tulee ottaa vastuu, jos ympäristölliset tai terveydensuojelulliset vaatimukset sitä edellyttää tai suuri asukasmäärä edellyttää.
  - => tulee silti olla ns. omakustannuksellista eli käyttäjät itse maksavat kaikki kulut.

- **Jos ei viemäriä => kiinteistökohtainen järjestelmä**

Jätevesisääntelyn valvonta, kysymyksiä ilmassa…

- **Siirtymäaika 31.12.2018, VHL**
  - Tippuiko rukkaset rakettien paukkuessa?
- **Siirtymäaika 31.10.2019**
  - Ovatko toiminta-alueella sijaitsevat esim. ranta-kiinteistöt laittomassa tilassa, jos eivät ole tehneet YSL:n mukaisia kiinteistökohtaisia jätevesijärjestelmiä? Entä muut kiinteistöt?
  - Kiinteistön laittoman tilan toteaminen vaatii valvonnallisia toimenpiteitä, valvonta taas riskiperusteista priorisointia ja sanktiointikin on vähän tulkinnallinen kysymys.
- **Suunnitelmallinen valvonta**
  - Tietojen saaminen:
    - Mitkä kiinteistöt tulee velvoittaa parantamaan jätevesijärjestelmäänsä?
    - Esim. Suomessa yli 500 000 kesämökkiä
    - Tiedon saanti muilta toimijoilta (henkilörekistereitä)
- **Tapauskohtainen valvonta**
  - Perustuu esim. naapureiden virellepanoon tai tietoon rakennusvalvonnalta
  - Jatkuva tiedottaminen

Määräaika 31.10.2019

- Koskee noin 110 000 kiinteistöä
  - Noin 45 000 vakituista asuntoa
  - Noin 69 000 vapaa-ajan kiinteistöä, mikä on noin 16 % kaikista vapaa-ajan asunnoista joilla on kiinteistökohtainen jätevesijärjestelmä.

Jätevesien aiheuttaman pilaantumisen valvonta

- YSL 167 §, Valvonnan järjestäminen

- Valvontaviranomaisen on järjestettävä tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvonta niin, että se on laadukasta, säännöllistä ja tehokasta ja perustuu ympäristöriskien arviointiin.
- Valvontaviranomainen voi asettaa tehtävät tärkeysjärjestykseen, jos se on välttämätöntä tehtävien hoitamiseksi asianmukaisesti.

Terveisiä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisilta….

- Meiltä on lähtenyt vv. 2018-2019 kaikille ranta-alueilla ja pohjavesialueilla olevien kiinteistöjen omistajille kirjeet, jossa kerrotaan että kiinteistö on em. alueella. Jv järjestelmät tulee olla asianmukaiset lokakuun 2019 lopussa ym. Kirjeitä lähti jotakuinkin 3500. Näistä oli poistettu vesiosuukuntiin ja vesilaitokseen kuuluvat viemäröidyt kiinteistöt. Yhteistyössä jätevesineuvontahankkeen kanssa.
- Puheluja kirjeiden perusteella on tullut noin 300-400 kahden vuoden aikana. Tänä kesänä on ollut kiirettä. Kaikki osoitteet ovat excel taulukossa ja kiinteistötiedot, samassa näkyy onko kyse pohjavesialueen kiinteistöstä vai ranta-alueesta, sekä milloin kirje on lähetetty. Taulukkoon lisätään myös tieto, jos henkilö on ottanut yhteyttä ja onko hänen järjestelmänsä ok, vai onko annettu muita ohjeita. Työtä on nyt tarkoitus jatkaa siten, että siivotaan tiedoista pois kaikki , jotka tiedetään olevan kunnossa (ottaneet yhteyttä) ja ne keille on lupa myönnetty 2004 jälkeen. Ja niille lopuille tehdään sitten jotakin... joskus.....

Pilaantumisen valvonta - ympäristönsuojeluviranomainen

- Jätevedet eivät saa aiheuttaa ympäristön pilaantumisen vaaraa
- Hajajätevesisäädöksiä ja pilaamista valvotaan YSL:n nojalla ympäristöriskien arviointiin perustuen
  - Ei systemaattista kiinteistöjen läpikäyntiä
  - Riskialueita voivat olla viemäriverkostojen ulkopuoliset asutuskeskittymät, joissa vanhoja jätevesijärjestelmiä ja talousvesikaivoja lähekkäin (pohjavesi- ja ranta-alueiden ulkopuolella, ei määräaikaa korjaamiselle)
- Jos havaitaan pilaantumisen vaaraa
  - YSL 175 Rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaiseminen
    - Kieltää jatkamasta
    - Määrätä palauttamaan ympäristö ennalleen tai poistamaan rikkomuksesta ympäristölle aiheutunut haitta
  - YSL 180 § Määräys pilaantumisen ehkäisemiseksi

Poikkeukset YSL- ja asetus velvoitteista

- Muutokset
  - YSL 156 d
  - Huomattavan vähäinen kuormitus (esim. 1-2 hlöä)
  - TAI sosiaaliset tekijät
  - Voidaan hakea laissa määritellyillä herkillä alueilla 31.10.2019 alkaen

Poikkeaminen

- Periaatteessa, jos hakija hakee poikkeusta ennen 31.10.2019, eli ennen kuin hänellä on mitään velvoitetta, josta haluaa poikkeusta, hän ei ole hakemansa luvan tarpeessa.
- Ongelmallisen hakemusten käsittelystä ennen poikkeuspäätöksen tarvetta tekee se, että tilanne kiinteistöllä tai hajajätevesien kyseessä ollessa peräti lainsäädännössä voi olla muuttunut 31.10.
- Poikkeus myönnetään hakemuksessa esitettyihin olosuhteisiin, ja niiden muuttuessa päätös raukeaa ja/tai muutoksista tulee viranomaiselle ilmoittaa tms. (vrt. VHL - vapautuspäätöksissä käytetty klausuuli muuttuvista olosuhteista).
- Optimaalista kenties olisi, että nyt neuvonnalla kertoa kyselijöille, millä perustein poikkeuksia voidaan myöntää. Vuoden 2017 hajajätevesioppaassahan on seikkaperäisesti käsitelty vapautusperusteita:
- http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80090/YO_2017_Haja_asutuksen_jatevedet_Final.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Poikkeaminen

- Jos kiinteistö saa YSL poikkeuksen, ei sen tarvitse hakea/saada YSM poikkeusta. Jos taas kiinteistölle tulee velvoite YSL:stä ja se noudattaa sitä, mutta haluaa poikkeuksen YSM:stä, tulee poikkeus hakea YSM:istä ja poikkeus myönnetään YSMssä määrätyin perustein.
- Esim. Kiinteistö 100 m ranta-alueella, YSL velvoitteet astuvat voimaan 31.10.2019, jos kunnan YSMissä ranta-alueelle tiukempi puhdistusvaatimus, myös tämä velvoite astuu voimaan tuolloin 31.10.2019.
- Jos kiinteistö hakee ja saa 5 vuoden määräaikaisen vapautuksen YSL velvoitteista, ei sen tarvitse hakea/saada YSM poikkeusta tiukemmista puhd. vaatimuksista.

Poikkeaminen

- Jos taas ei hae eikä saa poikkeusta YSL vaatimuksista, mutta ei halua noudattaa YSM tiukempia puhdistusvaatimuksia (vaan perus puhd.vaatimuksia), tulee hakea poikkeusta YSMeistä. YSM poikkeuksia voidaan myöntää niissä määrätyin perustein.
- Em. Jätevesioppaan lisäksi asioita on tiivistettynä Kuntaliiton hajajätevesisivuilla ja siellä on linkki YM:n ja Kuntaliiton ohjekirjeeseen ja erilaisille jätevesisivustoille:
- https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/yhdyskunnat-ja-ymparisto/tekniikka/yhdyskunnat-ja-ymparisto/vesihuolto/haja-asutuksen-jatevedet

Suunnitelman sisällön ja suunnittelijan kelpoisuuden varmistaminen - rakennusvalvonta

- Jätevesijärjestelmän mitoitusperuste pois
  - YSL 156 § käsittelyjärjestelmä suunniteltava ja rakennettava ja sitä on ylläpidettävä siten, että puhdistusvaatimus täyttyy.
- Asetuksen 6 §:ään tarkempi sääntely suunnitelman sisällöstä
- Tapauskohtaisen suunnittelun tarve korostuu
- Rakennusvalvonnan katsottava
  - Suunnitelman sisältövaatimusten täyttyminen
- ja arvioitava
  - Suunnittelijan kelpoisuus suunnittelukohteen vaativuuden mukaan
  - Hakemukseen sisällytettävä YSL 157 §:n mukainen jätevesijärjestelmää koskeva suunnitelma

Vesihuoltolain mukainen liittymisvelvollisuus ja vapautus

- VHL 10 § taajaman ulkopuolella ei liittymisvelvollisuutta, jos jätevesijärjestelmä rakennettu ennen toiminta-alueen hyväksymistä ja
  - ’käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa säädetään.
- VHL 11 § Vapautus liittämisvelvollisuudesta on myönnettävä, jos…
  - ’kiinteistön jätevesien johtaminen ja käsittely voidaan järjestää ympäristönsuojelulaissa säädettyjen vaatimusten mukaisesti’
- Milloin jätevesijärjestelmä täyttää YSL vaatimukset missäkin?
- Ohjeistetaan hajajätevesioppaassa

Kuntien ympäristönsuojelumääräykset (Kati Ojala)

- Määräykset ovat suosittu instrumentti – noin 60 % kunnista oli antanut määräykset v. 2014
- Määräykset annetaan YSL:n tai sen nojalla annettujen asetusten nojalla
  - Paikallisesti, kuntaa tai sen osaa koskevina
  - Ympäristön pilaantumisen torjuminen avainasemassa – PeVL otti aikoinaan kantaa juuri tähän
  - Suhde lakeihin, asetuksiin ja muihin kunnan määräyskokoelmiin
- Kaikkia kuntalaisia sitovaa norminantoa
  - Poikkeaminen parantaa kuntalaisten oikeusturvaa

Ympäristönsuojelumääräykset, sääntelyä

- Ympäristönsuojelumääräyksissä voidaan antaa (156c § ja 202 §) perustason jäteveden puhdistusvaatimusta ankarampia vaatimuksia
  - Jos välttämättömiä paikallisten ympäristöolosuhteiden vuoksi.
  - Määritellään hajajätevesiasetuksen 4 §:ssä: => määritellyillä alueilla kuormituksen tulee vähentyä orgaanisen aineen osalta vähintään 90 %, fosforin vähintään 85 % ja kokonaistypen osalta vähintään 40 %.
- Kunnassa voidaan kuitenkin määrätä myös tätä ankarammista puhdistamisvelvoitteista, mikäli se katsotaan paikallisten olosuhteiden vuoksi tarpeelliseksi.

Ympäristönsuojelumääräykset, ankarammat vaatimukset

- Ankarampi puhdistamisvelvollisuus tai kielto jätevesien imeyttäminen maaperään tai esimerkiksi ojaan
  - Esim. pohjavesialueella maaperä, pohjaveden pinnan sijainti suhteessa maanpintaan ja ranta-alueella muu vesistöön kohdistuva kuormitus ja jäteveden käsittelyjärjestelmän etäisyys vesistöstä.
  - Esim. hiekkaharjut, saaret, vedenottamoiden lähialueet tai taajaan rakennetut alueet (jotka ovat vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ulkopuolella).
- Voidaan kieltää vesikäymälän rakentaminen sellaiseen paikkaan, jossa ei ole ympärivuotista tieyhteyttä eikä näin ollen mahdollisuutta säännölliseen lietetyhjennykseen.

Ympäristönsuojelumääräykset, herkkien alueiden määrittely

- Alueiden rajauksessa on syytä pohtia, annetaanko esimerkiksi yleisesti ranta-alueita koskevia määräyksiä, jolloin määräykset koskevat kunnan kaikkien vesistöjen ranta-alueita, vai kohdistetaanko määräyksiä tarkemmin tiettyjen vesistöjen ranta-alueille.
  - Alueiden nykyisestä ja suunnitellusta käytöstä ja kuormituksesta riippuen eri alueille voi olla tarpeen antaa tiukempia määräyksiä, kun taas joillain alueilla YSL:n vaatimusten täyttäminen voi olla riittävä.
  - Herkät alueet selkeästi karttaan merkittynä.
  - Esim sähköisessä muodossa sellaisella tarkkuudella, että kartasta on mahdollista erottaa herkän alueen rajat yksittäisten kiinteistöjenkin kohdalla.
  - Rajoja määriteltäessä tulee kiinnittää huomiota myös kaavoitukseen ja olemassa olevaan asutukseen ja muihin seikkoihin, jotka vaikuttavat määräysten soveltamiseen ja valvontaan käytännössä.

Ympäristönsuojelumääräykset, suhde jätevesisäännösten määräaikoihin

- Ympäristönsuojelumääräykset ankarammasta puhdistustasosta astuvat voimaan, kun YSL:n mukainen perustason puhdistusvaatimus on täytettävä.
- Tämä tarkoittaa, että ranta- ja pohjavesialueilla voidaan soveltaa ankaramman puhdistamisvelvoitteen ympäristönsuojelumääräystä aikaisintaan 31.10.2019.
- Mikäli kunta on määritellyt ranta-alueeksi esimerkiksi 200 metriä keskivedenkorkeudesta ulottuvan alueen, ei määräystä sovelleta lain tarkoittaman ranta-alueen (100 metriä) ulkopuolella ennen kuin kiinteistöllä ryhdytään lain 156 b §:n tarkoittamiin muutos- tai korjaustöihin.
  - Tämä johtuu siitä, että ympäristönsuojelulaissa ranta-alueeksi määritellään keskivedenkorkeuden mukaisesta rantaviivasta 100 metrin päähän ulottuva alue ja sen ulkopuolella noudatetaan, mitä laissa säädetään ranta- ja pohjavesialueiden ulkopuolisista alueista.

Vähäiset talousjätevedet

- Ympäristönsuojelulain 155 §:n mukaan käsittelemättömiä jätevesiä ei saa johtaa maahan, ojaan, vesistöön, tekolammikkoon tai noroon.
- Kyseisen pykälän mukaan käsittelemättömien jätevesien maahanjohtamiskiellosta voidaan poiketa, mikäli johdettavan jäteveden määrä on vähäinen eikä kyseessä ole käymäläjätevesi eikä jätevesistä voi aiheutua pilaantumisen vaaraa.
  - Käytännössä tällaiset kohteet ovat usein esimerkiksi rantasaunoja, jotka ovat nk. kantoveden varassa.
  - Vähäisten jätevesien määrittelyä käsitellään kattavasti ympäristöministeriön julkaisemassa haja-asutuksen jätevesioppaassa.
  - Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ratkaisee rajatapauksissa, milloin jätevesien määrä on vähäinen.
  - Samantyyppisissä tilanteissa tulee muistaa yhdenvertaisuus

Vähäiset talousjätevedet

- Alueesta riippuen voi olla tarpeen antaa YSL 155 §:ää tarkentavia ympäristönsuojelumääräyksiä vähäisten jätevesien johtamisesta.
- Määräyksessä voidaan esimerkiksi määritellä etäisyys vesistöstä, jolla jätevesiä voidaan imeyttää maahan.
- Määräyksen tarveharkintaan vaikuttaa mm. vesistöön kohdistuva muu kuormitus, maaperän koostumus ja arvioitu syntyvän jäteveden määrä (kiinteistön käyttö).
- Määräystä annettaessa olisi hyvä myös määritellä, mitä kunnassa tarkoitetaan vähäisellä määrällä jätevettä.
- Joissain kunnissa on esimerkiksi voitu määritellä enimmäismäärä (litroissa), jonka yli menevää jätevesimäärää ei voida katsoa vähäiseksi. Vähäisen jäteveden määrittely voidaan sijoittaa joko määräyskokoelman määritelmiin tai määräysten perusteluihin.

Esimerkkimääräykset ja perustelut

Jätevesien johtaminen viemäriverkoston ulkopuolisella herkällä alueella

Pohjavesialueilla/ xx:n pohjavesialueella/ ranta-alueella/ muulla alueella puhdistetun ja puhdistamattoman jäteveden johtaminen maaperään, ojaan tai vesistöön on kielletty.

Pohjavesialueella/ xx:n pohjavesialueella jätevedet tulee johtaa umpinaiseen säiliöön, josta ne on toimitettava asianmukaiseen jätevedenkäsittelyyn [asianmukaisen käsittelyn voi kuntakohtaisesti määritellä, mikäli se katsotaan tarpeelliseksi].

Jätevedet on johdettava suljetussa viemärissä pohjavesialueen/xx:n pohjavesialueen ulkopuolelle käsiteltäväksi asianmukaisella tavalla.

Pohjavesialueella jätevedet on käsiteltävä tiiviissä jätevesijärjestelmässä ja puhdistettu jätevesi johdettava pohjavesialueen ulkopuolelle.

Esimerkkimääräys ja perustelut

Määräys voidaan perustella:

- YSL 202 §:n 3 momentin 4 kohdalla ja tapauskohtaisesti 7 kohdalla
- YSL 17 §:llä

Ja lisäksi esimerkiksi:

- Puhdistettukin jätevesi sisältää ravinteiden lisäksi esimerkiksi ulosteperäisiä mikrobeja, lääkeainejäämiä, raskasmetallijäämiä ja muita vastaavia aineita, jotka voivat aiheuttaa pohjaveden pilaantumisen riskin sekä vaarantaa pohjaveden laadun/vesistön tilan.
- Ranta-alueilla/ xx:n vesistön ranta-alueella puhdistetun jäteveden johtaminen maaperään, ojaan tai vesistöön saattaa vaarantaa vesistön hyvän tilatavoitteen (viittaus vesienhoitosuunnitelmaan tai toimenpideohjelmaan) saavuttamisen.
- Puhdistetunkin jäteveden johtaminen maaperään, ojaan tai vesistöön lisää xx:n vesistön ravinnekuormaa alueen tiheän asutuksen/loma-asutuksen vuoksi.

Esimerkkimääräys ja perustelut

Jätevesien puhdistusvaatimukset eräillä alueilla

_____alueella tulee talousjätevesien ja niihin rinnastettavien jätevesien käsittelyssä noudattaa ympäristönsuojelulain 156c §:n mukaista ankarampaa puhdistusvaatimusta. Vaatimukset määritellään hajajätevesiasetuksen 4 §:ssä.

Määräys voidaan perustella:

- YSL 156c §:n 2 momentilla
- YSL 202 §:n 3 momentin 7 kohdalla (tapauskohtaisesti)
- YSL 17 §:llä

Esimerkkimääräys ja perustelut

Ja lisäksi esimerkiksi:

- _____ vesistön hyvän tilan saavuttamisen/tilan huononemisen välttämisen vuoksi jätevesien aiheuttaman kuormituksen vähentäminen on tärkeää vesistön ranta-alueilla (viittaus vesienhoitosuunnitelmaan, vesistökohtaiset tavoitteet ja vesistön tila).
- Perustason puhdistusvaatimuksen täyttäminen ei _____ranta-alueella ole riittävä vesistöön kohdistuvan kuormituksen vähentämiseksi [tähän voi kirjoittaa lisäksi vesistökohtaista tietoa vesistön tilasta, tilatavoitteista ja vesistöön kohdistuvasta kuormituksesta]. Puhdistettu jätevesi sisältää ravinteiden lisäksi myös muita vesistön pilaantumisen vaaraa aiheuttavia aineita, kuten raskasmetalleja, lääkejäämiä ja ulosteperäisiä mikrobeja.
- Ankaramman puhdistusvaatimuksen mukainen puhdistustaso on tarpeen pohjaveden pilaantumisen ehkäisemiseksi ja pohjaveden pilaantumisen vaaran ehkäisemiseksi.

Aino Pietarinen
Kuntien ympäristönsuojelumääräykset
Nykytila ja tulevaisuuden mahdollisuudet
Kuntaliiton VERKKOJULKAISU
Kuntaliitto Kommunförbundet

Kuntaliiton VERKKOJULKAISU
Henna Luukkonen, Tuulia Innala, Marko Nurmikolu
Jätehuoltomääräysten laatiminen
Opas kunnallisten jätehuoltomääräysten valmistelijoille ja päättäjille
Kuntaliitto Kommunförbundet

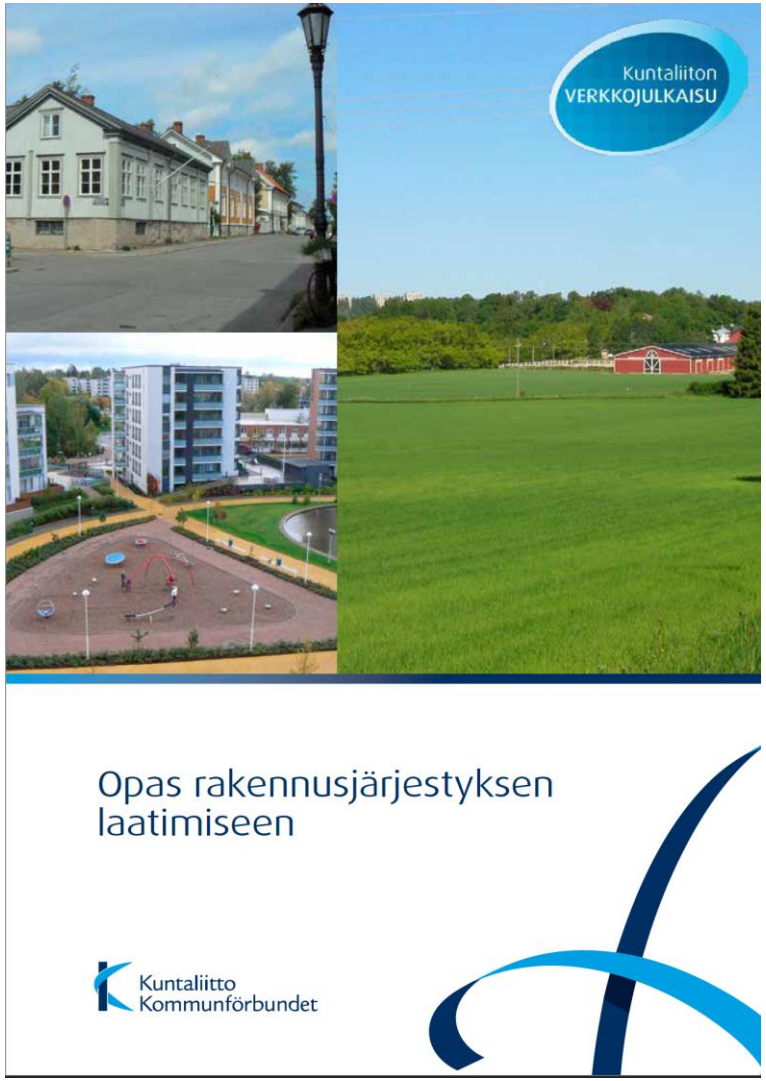
Kuntaliiton VERKKOJULKAISU
Opas rakennusjärjestyksen laatimiseen
Kuntaliitto Kommunförbundet

Kiitos

Marko Nurmikolu, lakimies

Kuntaliitto
Kommunförbundet